

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Vocabularius rerum

Brack, Wenceslaus

[Basel], 27. Okt. 1483

Incipit quartus [liber] [...] de studio divinarum scripturarum

[urn:nbn:de:bsz:31-300951](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-300951)

Equibus duo superiores, id est ignis et aer actu et nomine masculina sunt. Duo inferiora, id est aqua et terra feminina sunt.

De paupertate

Pauperta-
tem vero lectoribus sua-
dere voluit, id est sapientia
sua non sectari, quod
maxime ad disciplinam
spectat. Pinguis enim venter ut dicitur
tenuem non gignit sensum. Sed quod ad
hoc scolares nostri temporis responde-
re potuerunt, qui non solum in studiis
suis fragilitatem sequi contempnunt.
Sed etiam supra id quod sunt, divites vi-
deri laborant. Nec iam quod didicerit
quisque iactat, sed quid expenderit. Et
fortassis quod magistros suos imitari vo-
lunt, de quibus quid satis digne dicatur,
non inuenio.

De exilio

Postremo
terra aliena posita est,
que et ipsa hominem quod
exercet. Omnis mundus
philosophantibus exi-
lium est. Quis tamen ut ait quidam, Ne-
scio qua natali solum dulcedine carere
ducat, et in memores non sinit esse sui. Ma-
gnam principum virtutis est, ut discat

paulatim exercitatus animus, visibilia
hec et transitoria primum commutare, ut post
modum possit derelinquere. Delicatus il-
le est adhuc cui prima dulcis est. Fortis
autem, cui iam omne solum prima est.
Perfectus vero cui mundus totus exi-
lium est, ille mundo amorem finxit. Ille
sparsit, hic extinxit. Ego a puero exula-
ui. Et scio quo merore animus artusque
quando pauperis tugurij fundum dese-
ruerat, qua libertate postea marmoreis
laeis et laqueata respexerat tecta.

Et sic finitur tercius liber. In- cipit quartus hu- gonis didascalii con de studio di- uinarum scriptu- rarum

Scriptu

re que vel de deo,
vel de bonis inuisi-
bilibus loquuntur,
nec sole nec omnes
diuine appellande
sunt. In libris gen-

tium multa de eternitate dei et anima-
rum immortalitate, de virtutum pmijs
sempiternis, penijsq; malorum, satis pro-
babili ratione scripta inuenimus, quos
tali vocabulo indignos esse nemo dubi-
tat. Rursus vero veteris et noui testam-
ti seriem percurrentes totam pene de pre-
sentis vite statu, et rebus in tempore ge-
stis contextam cernimus. Raro aliqua
de dulcedine eternorum honorum et cele-
stis vite gaudijs manifeste de promissa
men has scripturas diuinas fides kato-
lica appellare consuevit. Philosophorum
scripture, quasi luteus paries dealbat
nitore eloquij fors pollent, que si quan-
doq; veritatis pretendunt speciem, fal-
sa admiscendo, quasi quodam colore su-
perducto, lutum erroris operiunt. Econ-
tra diuina eloquia aptissime sano com-
perantur, que propter simplicitatem ser-
monis foris arida apparent et intus dul-
cedine plena sunt. Unde constat quia
merito tale vocabulum sortita sunt, que
sola sic a falsitatis contagione aliena in-
ueniuntur, ut nihil veritati contrarium
contingere probentur.

Scripte diuine

sunt quas a catholice fidei cultoribus edi-
tas, vniuersal' ecclesie auctoritas, ad ei-
fidei corroboratorem in numero diui-
nonum librorum computandas recipit,
et legendas retinuit. Sunt preterea alia
q; plurima opuscula, a religiosiis viris
et sapientibus diuersis temporibus con-
scripta, que licet auctoritate vniuersalis
ecclesie probata non sunt, tamen quia a
fide catholica non discrepant, et non nul-
la etiam vtilia docent, inter diuina, com-

putantur eloquia, que fortasse enun-
tando melius qm diffiniendo ostendi-
mus.

De triplici or- dine veteris te- stamenti

Omnis di-

uina scriptura in duo-
bus testamentis con-
tinetur. In veteri vi-
delicet et nouo. Vtriu-
q; testamentum tribus
ordinibus distinguit. Vetus testamen-
tum continet leges prophetas et apocri-
phos. Nouus euangelia, apostolos, pa-
tres. Primus ordo veteris testamenti
id est lex quam hebrei thorat nominant
et greci pentateuchum habet, sunt quinque
libros moysi. Inter quos primus est bre-
sith id est genesis. Secundus ellesmoth,
qui est exodus. Tercus vatechtra q est
leuiticus. Quartus vaiedaber qui est nu-
meri. Quintus adabrain, qui est deu-
tronomius. Secundus est ordo prophe-
tarum, hic continet octo volumina. Pri-
mum iosue bennun, id est filium nun, q
et iosue et iesun que et iesus nuncupatur.
Secundum sophrim qui est liber iudi-
cum. Tercius samuel qui est primus et
secus regum. Quartus malachi q est scilicet et
quintus regum. Quintus isaias. Sextus ieremia

Triplex ordo scripturæ diuine
102

Septimum ezechiel. Octauum tharea
stra qui est duodecim prophetarum. Ter-
cius ordo nouem habet libros. Primus
iob. Secundus dauid. Tercius malloth
quod grece pabule latine prouerbia so-
nat uidelicet salomonis. Quartus ce-
leth qui est ecclesiastes. Quintus sirasi-
rim. id est cantica canticorum. Sextus
daniel. Septimus dabreianim. qui est
palipominum. Octauus heldras. Nonus
hexter. Omnes ergo fiunt. xxij. libri. Sūt
preterea alij quidam libri. ut sapientia
salomonis. liber iesu filij sirach. et liber
Judith. et tobias. et liber machabeorū.
qui leguntur quidem. sed non scribuntur
in canone.

De triplici ordi- ne noui testamē- ti

Primus or-
do noui testamenti quatuor
or. habet volumina. Ma-
thæi. marci. Luce et Johana-
nis. Secundus similiter quatuor scilicet epi-
stolas pauli numero. xiiij. sub vno vo-
lumine contextas et canonicas episto-
las. Apocalipsim et actus apostolorum.
In tercio ordine primum locum habent
decreta. que canones id est reglæ ap-
pellamus. Deinde sanctorum patrum et
doctorū ecclesie scripta. Ieronimi. Au-
gustini. Gregorij. Ambrosij. Isidori.
Origenis. Bede. et aliorum multorum or-
todoxorū. que tam infinita sunt ut nu-
merari non possunt. Ex quo profecto ap-
paret. quātum in fide christiana seruo-
rem habuerint. p. cuius assertōne tot et
tanta opera memoranda posteris reliq-
runt. Nō nostrā quoque pigritia argui-
tur qui legere non sufficimus que dicta

re illi potuerunt. In his autem ordini-
bus maxime vtriusque testamenti apa-
ret cōuenientia. q. sicut post legem pro-
phete et post prophetas a gyro graphi. Ita
post euangelium apostoli et post aposto-
los doctores ordine successerunt. Et mi-
ra quadam diuine dispensationis ratio
actum est. ut cum in singulis plena et p-
fecta veritas constet nulla tamē supflua
sit. Pec breuiter de ordine et numero et
minorum librorū p. strin. ximus. ut que si-
bi p. scripta sit materia lector agnoscat.

De autorib' di- uinorum librorū

Quinqz li-
bros legis moyses
scripsit. libri Iosue.
Idem iosue cuius no-
mine inscribitur au-
ctor fuisse creditur. Librum iudicij a sa-
muele editum dicunt. Primam partem
libri samuelis ipse samuel scripsit. sequen-
tia autem vsqz ad calcem dauid. Mala-
chiam ieremias primū in vnu volumen
collegit Nam antea sparsus erat per sin-
gulorum regum historias. Iaias. Je-
remias. Ezechiel. singuli suos libros
fecerunt qui inscripti sunt nominibus eo-
rum. Libri. xij. prophetarum. auctores suorum
nominibus prenotant. quorum nomina
sunt. Ioseph. iohel. amos. abdyas. Ionas.
micheas. naum. abakuk. sophonias. Ileg-
geus. zscharias et malachias. Qui pro-
pterea minores dicuntur. Quia sermo-
nes eorum breues sunt. Vno et vno vo-
lumine comprehendunt. Iaias autem
et Ieremias. ezechiel et daniel. Nij qua-
tuor maiores sunt singuli suis volumini-
bus distincti. Librum iob alij moysen.
Alij vnum de prophetis nonnulli ipm scri-
psisse credunt. Librum psalmoz dauid

edidit. Hefdras autem postea psalmos
ita vt nunc sunt ordinati et titulos ad-
didit. Parabulas autem et ecclesiasten et
cantica canticorum salomon composuit.
Daniel sui libri auctor fuit. Liber hefdre
auctoris sui titulo prenotatur. In cuius
textu eiusdem scilicet hefdre, neemie quoque
sermone continentur. Liber hester
hesdras creditur conscripsisse. Liber sapi-
entie apud hebreos nullus est. Non et ipse
titulus grecam magis eloquentiam re-
dolet. Hunc quidam iudei philonis esse
affirmant. Liber ecclesiasticum certissi-
me ihesus filius syrach israelita, nepos
ihesu sacerdotis magni cuius meminit,
zacharias composuit. Sic apud hebre-
os inuenitur, sed inter apocryphos habe-
tur. Judith vero et tobie et libri macha-
beorum, quorum vt testatur Jeronimus,
modus magis grecus esse probatur, qui-
bus auctoribus scripti sunt minime con-
stat.

De bibliotheca.

Bibliotheca a greco nomen ac-
cepit eo quod ibi libri re-
condantur. Nam bi-
bliotheca liber, theca repo-
situs interpretatur. Bibliothecam vete-
ris testamenti hesdras scriba post incen-
sam legem a caldeis, dum iudei regressi
sunt hierusalem diuino afflatus spiritu,
reparauit, cunctaque legis et prophetarum
volumina que fuerant a gentibus corru-
pta correxit. Totumque vetus testamen-
tum in xxij. constituit libros, vt tot libri
essent in lege quot habebantur et littere.
Porro quinque littere duplices apud he-
breos sunt, capb. men. num. phe. sade.
Aliter enim per has scribunt principia
medietateque verborum, Aliter fines,

Unde et quinque libri a plerisque dupli-
ces estimantur, scilicet samuel, malachim, da-
breianim, hesdras, ieremias cum cynnoth
hoc est cum lamentationibus suis.

De interpre- tibus

Interpre-
tationem veteris testa-
menti primam fecerunt
lxx. interpretes, quos
ptolomeus cognomen-
to philadelphus rex egypti, omnis scri-
pture et litterature sagacissimus, phili-
stratum atteniensium tyrannum qui pu-
mus apud grecos bibliothecam instituit
et seleucum nicaronem et alexandrum et
ceteros priores qui sapientie operam de-
derant in studio bibliothecarum emula-
retur non solum gentium scripturas sed
etiam diuinas litteras in suam bibliote-
cam conferens, ita vt lxx. milia librorum
in tempore eius alexandrie inueniretur.
Ab eleazaro pontifice petens scripturas
veteris testamenti in grecam vocem ex
hebraea lingua interpretari fecit. Et sin-
guli in singulis cellis seperati. Ita omnia
per spiritum sanctum interpretati sunt,
vt nichil in alicuius eorum codice inuen-
tum esset quod a ceteris vel in verborum
ordine discreparet propter quod vna
est eorum translatio siue interpretatio.
Sed Jeronimus dicit huic rei non esse
adhibendam fidem. Secundam terti-
am et quartam faciunt aquila simachus et theo-
docius, quorum primus id est aquila iu-
deus fuit, Simachus vero et theodocius
ebyonice heretici. Optinuit tamen vsus
vt post lxx. interpretes eorum ecclesie gre-
corum reciperent exemplaria et legerent.
Quinta est vulgaris cuius auctor igno-
ratur. Unde specialiter sibi vendicauit.

vt quinta appellaretur. sexta 7 septia ori
genis. cuius codices eusebius 7 p̄pbi
lus vulgauerunt. Octaua est Jeronimi
que merito ceteris antefertur. **Pa** 7 **ve**
torum tenatō: est 7 p̄spicitate sentētie
clario.

De autorib' no ui testamenti

Pures
euangelia scripse
runt. sed quidam si
ne spiritu s̄cto ma
gis conati sunt or
nare narratōnem q̄ historie texere ve
ritatem. **Unde** sancti patres docti p̄ spi
ritum sanctum. quatuor tantum in aucto
ritatem receperunt ceteris reprobati. sci
licet **Matthæi. Marci. Luce 7 Johānis.**
ad similitudinem quatuor fluminum pa
radisi 7 quatuor animalium in ezechiele
Primus matthæus euangelium iuum scri
psit hebraice. **Secundus** marcus grece
scripsit. **Tercius** Lucas inter euangeli
stas greci sermonis eruditissimus quip
pe vt medicus in grecia euangelium scri
psit theophilo episcopo. ad quem etiaz
actus apostolorum idem scripsit. **Quar
tus 7 vltimus** Johannes euangelium scri
psit. **Paulus. xiiij.** epistolas scripsit. de
cem ad ecclesias. quatuor ad p̄sonas. vl
timam ad hebreos quam pleriq; nō esse
pauli dicunt. eandemq; alij barnabam.
alij dementem scripsisse suspicantur. **Je
ronimus** tamē hanc esse pauli argumē
tatur. **Canonicę** eplē sunt septem. **Una**
iacobi. **Due** petri. **Tres** iohannis. **Una**
iude. **Apocalipsim** scripsit iohānes apo
stolus in patbino insula exilio relega
tus.

Quod alia pre ter hec sunt apo cripha

Hij sunt
scriptores diuio
rum librorum qui
per spiritū sanctū
loquentes ad eru
ditōnem nostraz
p̄cepta viuendi regulamq; scripserunt.
Preter hec alia volumina apocripha nū
cupantur. **Apocripha** autem dicta sunt
id est secreta. quia in dubium veniunt.
Est em̄ eoz occulta origo. nec patz pa
tribus a quibus vsq; ad nos auctoritas
veracium scripturarū certissima 7 notis
sima successione puenit. **In** hīs apocri
phis. 7 si aliqua inueniat veritas. tamen p̄
pter multa falsa nulla in eis est canonicę
auctoritas que recte indicantur non esse
eoz credenda quibus ascribunt. **Nam**
multa sub nomibus p̄phetarū 7 recentō
ra sub nomibus apostolorū ab hereticis
p̄feruntur. que omnia sub nomine apo
criphorum auctoritate canonica dilige
ti examinatōne remota sunt.

Ratio de voca bulis diuinorum librorum

Pentatheu
cus a quinq; voluminib; vi
citur. **Penta** em̄ grece quī
bz teuc' voluminum vocat. **Genesis** eo

dicat q̄ generatō seculi in eo ptinet. **E**xodus ab exitu filiorū israhel de egipto. **L**euiticus eo q̄ leuitaz mīsteria 7 diuersitatem victimarum exequitur. **N**umerorū liber dicitur. eo q̄ in eo egressse tribus enumeratur. 7. xlv per heremū mansiones. **D**euterus verbum grecum est vis syllabum 7 interpretat secundus 7 nonna lex interpretatur. **I**nde deutronomus quasi secunda lex. **Q**uia in eo repli cantur ea que in precedentibus libri visfusus dicta sunt. **I**n libro iosue que tebrei iosue bennun dicunt tra. pmissiōis populo diuiditur. **L**iber iudicū dicitur est a principibus qui iudicabāt populū israhel. ante q̄ reges essent in eodem populo. **H**ic quidam cōpinq̄t historiam ruth sub vno volumine. **L**iber samuelis dicitur est quia natiuitatem eius 7 sacerdotum gesta describit. **Q**ui licet etiam historiam saul 7 dauid cōtineat. vtriq̄ tamen ad samuel referuntur quia vnxit vtrūq̄. **M**alach hebraice. latine interpretatur regū. **I**nde dicitur est malachim. p eo q̄ reges iude 7 israhelite gentis eorumq̄ gesta p ordinem describit. **I**saias potius euangelista q̄ ppheta libri suū edidit. cuius omnis textus eloquētie p̄sa incedit. **C**anticum vero ex metro 7 p̄tametro versu discurret. **J**eremias similiter edidit librum suū cum trennis eius quas non lamentatōes vocamus. eo q̄ in tristioribus rebus sc̄z funeribus adhibeantur. **I**n quibus quadruplex diuerso modo composuit alphabetum. quo 7 duo prima quasi **S**aphico metro scripta sunt. quia tres versiculos qui sibi inuicem iuncti sunt 7 ab vna tamen littera incipiunt heroiacum coma cōdudit. **T**ercium alphabetum trimetro scriptum est 7 a tribus litteris idem tamen versus incipiunt. **Q**uartum alphabetum sile primo 7 secundo habetur. **E**zechiel principium et finem obscuriora habet. vnum volumen. xij. pphetarum. 7 principia et fines 7 liber iob. prosaica oratōne contexta sunt. **M**edia autē ipsius ab eo loco vbi ait. **P**ereat dies in qua natus sum vsq̄ ad ip̄m locum vbi ait. **I**dicō ip̄e

me reprehendo 7 ago penitentiam. omnia herico metro discurrunt. **P**salmorum liber grece psalterium. hebraice nabala. latine organum dicitur. **I**deo autem vocatur psalterium quod vno propheta canente ad psalterium chorus cōsonando responderit. **D**unc librum quādoq̄ incisiōibus 7 vno volumine psalmorum comprehendunt. **P**salmos dauid composuit. sed hezdras ordinauit. **D**imnes autem lamentatōnes **J**eremie 7 psalmi 7 omnia fere scripturarum cantica apud hebreos metricē composita sūt vt testantur **J**eronimus. **O**rigenes. **i**osephus. 7 **e**usebius cesariensis. **M**az more romani flacci 7 greci pidari. **N**ūc alij iambo currunt. **N**unc alij saphiro nitēt. trimetro 7 tetrametro incedentes. **T**ribus nomibus vocatum esse salomōnez manifestissime scriptura docet. **I**tidam id est dilectum dominū. quia eum dilexit dominus. **E**t celeth id est ecclesiastē. **E**cclēstas autem greco nomine appellatur. qui cecum id est ecclesiā 7 congregatōem. quia loquitur non ad vnū. s̄ ad totam simul cōtōnem populū. **D**orro pacificus vocatus est. eo q̄ in regno ei⁹ pax fuerat. **I**s itaq̄ iuxta numerū vocabulorum tria edidit volumina. **P**rimum quod hebraice massoth. **G**rece parabole. **L**atine proueria inscribitur. eo q̄ in ip̄o sub comparatua similitudine figuras verborum 7 ymagines veritatis ostenderit. que videlicet parabole in fine ab eo loco vbi ait. **M**ulierem forte quis inueniet. **A**lphabeto textur sicut lamentatōnes ieremie. 7 cetera quedaz scripture cantica. **S**c̄dm qui hebraice celeth. grece ecclesiastes. latine concionator dicitur. **E**o q̄ sermo eius non specialiter ad vnum sicut in prouerbis. s̄ ad diuersos generaliter quasi ad totū cōtōnem 7 ecclesiam dirigatur. **T**ercium sursim. id est cantica canticorū quod quasi epitalamiz id est carmen nuptiale christi 7 ecclesie. **I**n prouerbis paruum docet. 7 quali de officijs per sententijs erudit. **V**nde 7 ad filium eius crebre

sermo repetitur. In ecclesiastice ho-
mure etatis instruit. ne quit quā in mun-
di rebus. putet esse perpetuum. sed cadu-
ca et breuia vniuersa que cernimus. ad
extremam consumatum iam virū et cal-
cato seculo preparatum. in canticis can-
ticorum sponse iungit amplexibus. hanc
procul ab hoc ordine doctrinarum et phi-
losophi suos sectatores erudiunt vt pri-
mum ethicam doceant. Deinde pblicā
interpretetur. et quem in hijs profecisse
perspexerint vsq; ad theologiam produ-
cant. Daniel apud hebreos non inter p-
phetas. sed inter agiographos habetur.
Decim. lxx. interpretes catholica non
legit ecclesia. eo qd multum a veritate vi-
sco det. Daniel maxime et hesdras pro-
pheta. et vna pars ieremie. hebraicū qui-
dem litteris. sed caldaico sermone cōscri-
pti sunt. Job quoq; cum arabica lingua
plurimam habet societate. Daniel apud
hebreos nec susanne habet historia. nec
ympnum trium puerorum. nec belli dra-
conisq; fabulam. Paralipomenon gre-
ce dicitur quod nos pretermissorum vel
reliquoium dicere possumus. Quia ea
que in lege vel regum scriptis. vel omis-
sa vel non plene relata sunt. in isto sum-
matim ac breuiter explicantur. Sic he-
braice debraianum dicitur. quod inter-
pretatur verba dierum quod significa-
tius cronicon totius diuine historie pos-
sumus appellare. Liber hesdre vnus est.
in quo eiusdem hesdre neemieq; sermo-
nes sub vno volumine continentur. Se-
cundus tertius et quartus ypoctisi sunt.
Liber qui sapientia salomonis inscribi-
tur. Ideo sapientia vocatur. quia in eo
christi aduentus qui est sapientia patris
et passio eius euidenter exprimitur. Li-
ber hiesu filij syrach Ideo ecclesiasticus
dicitur. quia de totius ecclesie disciplina
religioseq; conuersationis magna cura et
ratione sit editus. De hijs duobus. Je-
ronimus sic dicit Fertur panarethos ie-
su filij syrach liber. Et alius pseudogra-
phus qui sapientia inscribitur. quorum
priorum hebraicum reperi non ecclesia-
sticum. vt apud latinos. sed paratolas

annotatum. cui iuncti erant ecclesiastes.
et cantica canticorum. vt similitudinē sa-
lomonis. non solum librorum numero.
sed etiam materiarum genere coequa-
rent. Secundus apud hebreos nusquam
est. quia et ipse stilus grecam eloquentiam
redolet. et nonnulli scriptorum veterum
hunc esse philonis iudei affirmant. Si-
cut ergo iudith et thobie et machabeorū
libros. legit quidem ecclesia. sed inter ca-
nonicas scripturas eos non recipit. sic
hec duo volumina legit ad edificandem
plebis. non ad auctoritatem ecclesiasti-
corum dogmatum confirmandas. Quo-
rum ergo. xxij. elementa sunt. per que he-
braice scribimus omne quod loquimur
et eorum initijs vox humana compre-
henditur. Ita. xxij. volumina supputant
quibus quasi literis et exordijs in dei do-
ctrina tenera adhuc et lactans viri iusti.
eruditur infantia. Quidam historiam
ruth et lamentationes ieremie seorsum per-
se inter agiographa pputantes. et hos
duos. viginti duobus precedentibus
veteris legis. libros anumerant. sub fi-
gura et numero. xxiiij. sermorum. q̄ in apo-
calipsi agnum q̄dorant.

De nouo te- stamento.

Sicut om-
nis scriptura veteris te-
stamenti large lex appel-
lari potest. specialiter ta-
men quinq; libri moy-
si dicuntur lex Ita generaliter totū nouū

testamentum euangelium di. i. potest.
Sed tamen specialiter illa quatuor vo-
lumina. Mathei. Marci. Luce 7 ioban-
nis. in quibus facta 7 dicta saluatori pla-
ne explicantur. euangelium nuncupari
meruerunt. Euangelium interpretatur
bonum nuncians. quia eterna b'ca pro-
mittit. non terrenam felicitatem. vt ve-
tus testamentum fm litteram intellectū

De canoni- bus euange- liorum.

Quoniam nonnes
euangeliorum armo-
nius alexandrie pri-
mus excogitauit. quē
postea eusebius cesa-
riensis secutus plenius exposuit. q̄ ideo
facti sunt vt per eos inuenire scire pos-
sumus. qui reliquorum euangelistarum
similia aut propria dixerunt. Sunt au-
tem numero decem quorum primus cō-
tinet numeros in quibus quatuor eadē
dixerunt. matheus. marcus lucas 7 Jo-
hannes. Secundus in quibus tres. ma-
theus. marcus lucas. Tercius in quibus
tres. matheus Lucas 7 iobānes. Quar-
tus in quibus tres. Matheus Marcus
Iohannes. Quintus in quibus tres mar-
cus. Lucas Iohannes. Sextus in qui-
bus duo. Matheus. Marcus. Septi-
mus in quibus duo. Matheus Lucas.
Octauus in quibus duo Matheus Jo-
hannes. Nonus in quibus duo Lucas
Iohannes. Decimus in quibus singuli.
eorum quedam propria dixerūt. Quo-
rum expositio hec est per singulos euan-

gelistas numerus quidam capitulis af-
fixus adiacet quibus numeris subdita
est area. quedam numero notata que in-
dicat in quoto canone positus sit nume-
rus cui subiecta est area. Verbi gratia.
Si est area prima in primo canone. si se-
cunda in secundo. si tertia in tercio. et sic
per ordinem vsqz ad decimum puenies.
Si ergo aperte quolibet euangelio pla-
cuerit scire qui reliquorum euangelista-
rum similia dixerint. assume adiacen-
tem numerum capituli 7 requires ipsius
numerum in suo canone quem indicat.
Ibiqz inuenies qui 7 quid dixerint. Et
ita demum in corpore inquisita loca que
ex ipsis numeris indicantur per singula
euangelia. de eisdem dixisse inuenies.

De canoni- bus conciliorum.

Quoniam non aut
grece latine regula dicitur.
Regula autem dicitur
est quod recte dicitur nec
aliquando aliorum tra-
hit. Alij dixerunt regulam dicitur.
vel quod recte viuendi normam prebeat. vel
quod regat. vel quod distortum prauū
qz quid corrigat. Canones autem gene-
ralium conciliorum a temporibus pstan-
tini ceperunt. In precedentibus namqz
annis persecutōne seruente docendarū
p'ebium copiam minime dabatur. In-
de christianitas in diuersas hereses fissa ē
Quia non erat licentia episcopis i vni
conuenire. nisi tempore supra dixi imper-
ratoris. Ipe enim dedit facultatem chri-
13

Manis libere congregari. Sub hoc sancti patres in concilio niceno de omni orbe terrarum conuenientes iuxta euangelicam et apostolicam traditionem. secundum apostolos symbolum tradiderunt.

De quatuor principalibus conciliis.

Inter cetera autem concilia quatuor venerabiles esse synodos. que totam principaliter fide complectantur quasi euangelia quatuor vel totidem paradisi flumina constat. Harum prima nicena synodus. cccc. xvij. episcoporum constantino augusto imperante facta est. in qua arriane perfidie condempnata est blasphemiam. quam de inqualitate sancte trinitatis idem arrianus assererat. et substantialem deo patri dei filium eadem sancta synodus per symbolum definiuit. Secunda synodus. c. l. presbiterorum sub theodosio seniore constantinopoli congregata est. que macedonium spiritum sanctum deum esse negantem condempnans. consubstantialia patri et filio spiritum sanctum demonstrauit. Dans symboli formam. quam tota grecorum et latinorum confessio in ecclesiis predicat. Tercia synodus ephesina prima. cccc. episcoporum sub iunio theodosio augusto edita est. que nestorium uisum in christo asserentem personas iusto anathemate condempnauit. Ostendens in duabus naturis unam domini hiesu christi personam. Quarta synodus calci-

donensis de. xxx. sacerdotum sub marciiano principe habita est. In qua eutice constantinopolitanum abbatem. uerbi dei et carnis unam naturam pronunciatem et eius defensorem alexandrinum episcopum. et ipsum rursus nestorium cum reliquis hereticis una patrum sententia damnauit. predicans eadem synodus christum deum sic natum de uirgine. ut in eo substantiam et diuine et humane consiteamur nature. Hec sunt quatuor synodi principales. fidei doctrinam plenissime predicantes. Sed et reliqua sunt concilia. que sancti patres spiritu dei pleni sanxerunt. post istorum quatuor auctoritatem. omni manent stabilitate vigore quorum in hoc opere continentur gesta condita. Concilij uero nomen tractum est ex more romano. Tempe enim quo cause agebantur conueniebant omnes in unum. comunicque intentione tractabant. Unde et concilium a communi intentione dictum quasi consilium. c. in. s. transiuerit. Cetus uero conuentus est uel congregatio a coeundo. id est a conueniendo in unum. Unde et conuentus est nuncupatus cetus uel concilium a societate multorum in unum. Epistola grece. missa interpretatur latine. Epistole canonice id est regulares. que etiam dicuntur catholice id est uniuersales. quia non uni tantum populo uel ciuitati. sed uniuersis gentibus generaliter sunt scripte. Actus apostolorum primordia fidei christiane in gentibus et nascentis ecclesie historiam digerunt. Et apostolorum gesta narrant. Unde et actus apostolorum uocantur. Apocalipsis de greco reuelatio interpretatur. Juxta quod ipse iohannes uicit. Apocalipsis iesu christi quas dedit illi palam facere seruo suo iohanni.

arriane perfidie

macedonium

nestorium

calcedonia

Qui bibliote- cas fecerunt.

Hud nos

pamphilus martir. cui
vitam eusebius cesari-
ensis conscripsit. Bibli-
stratum in sacre biblio-
tece studio ad equare contendit. Sic ei
in bibliotheca sua .xxx. milia volu-
minum habuit. Jeronimus quoque et ge-
nodius ecclesiasticos scriptores. toto or-
be querentes ordine profecuti sunt. eorum
que studia in vno voluminis rudicio co-
prehenderunt.

Quorum scri- pture sunt autē tice

E nostris

apud grecos origenes i
scripturarum labore tam
grecos que latinos operū
suorum numero superavit.

Denique ieronimus sex milia librorū ei
legisse fertur. Horum tamen omnium stu-
dia augustinus ingenio suo seu scientia
vicit. Nam tanta scripsit. ut diebus ac
noctibus non solum scribere libros eius
quisquaz. sed nec legere sufficeret. Scri-
pserunt et alij viri catholici multa et insi-
gnia opa. Anastasius alexandrinus epi-
scopus. Hilarius pictaviensis episcopus.

Blasius capadocenus episcopus. Gre-
gorius thologus et ambrosius mediola-
nensis episcopus. Et gregorius nazare-
nus episcopus. Theophilus alexandri-
nus episcopus. Iohannes constantino-
politanus episcopus. Cirillus alexandri-
nus episcopus. Leo papa proculus. ysi-
derus ispalensis. Beda. ciprianus mar-
tir et cartaginensis episcopus. Hieroni-
mus presbiter. Origenes. cuius scripta
nec omnino refutat ecclesia nec omnia
recipit. Sedulus. prudencius. lactā-
orator et ruffinus. multos libros edidit.
et interpretatus est quasdam scripturas
Sed quoniam beatus Jeronimus i ali-
quibus eorum de arbitri libertate notavit
illa sentire debemus que Jeronimus. De
lagius etiam fecit libros quinqz aduer-
sus nestorium et euticen. et tractat in mo-
dum ambrosij. Item duos libros fecit.
et sacramentorum prestatōnes et oratio-
nes et epistolas fidei. Dionisius ariopa-
gita episcopus ordinatus conthionis
multa ingenij sui volumina reliquit.

Itē cronica eusebij cesariensis atqz eius-
dem historie ecclesiastice libros. quos i
principio narratōnis sue libro tepuerit
et post in laudibus origenis atqz excusa-
tione salmatici vnum conscripsit librum
propter rerum tamen singularem noti-
ciam. que ad instructōnem pertinet. non
vsqz quaz ecclesia refutat. Cassiodo-
quos in explanatōne psalmodum satis
vtilis opus scripsit. Sunt et aduc alij quo-
rum nomina hic taceo.

Que scriptu- re sint apocri- phe.

Cinera

Irium nomine petri apostoli quod appellatur sancti dementis libri. viij. apocriphi. **A**ctus nomine andree apostoli apocriphi. **A**ctus nomine thome apostoli apocriphi. **E**uangelia nomine thadei apostoli apocriphi. **E**uangelia nomine barnabe apostoli apocriphi. **E**uangelia nomine thome apostoli apocriphi. **E**uangelia que falsificat lucianus apocriphi. **E**uangelia que falsificauit ticius apocriphi. **L**iber de infantia saluatoris apocriphi. **L**iber qui appellatur passiois apocriphi. **L**iber omnes quos fecit seleucius discipulus dyaboli apocriphi. **L**iber qui appellatur fundamentum apocriphi. **L**iber qui appellatur thesaurus apocriphi. **L**iber qui est de filiabus aede apocriphi. **L**entimentum de christo virgilianis versibus compaginatum apocriphi. **L**iber qui appellatur actus tede et pauli apocriphi. **L**iber qui appellatur nepotis apocriphi. **L**iber puerbiorum ab hereticis conscriptus et sub sexti nomine assignatus apocriphi. **R**euelatio que appellatur pauli apocriphi. **R**euelatio que appellatur thome apostoli apocriphi. **R**euelatio que appellatur stephani apocriphi. **L**iber qui appellatur transitus sancte marie apocriphi. **L**iber qui appellatur penitentia adam apocriphi. **L**iber diogenis nomine gigantis qui post diluuium cum dracone pugnasse ab hereticis dicitur apocriphi. **L**iber qui appellatur testamentum iob apocriphi. **L**iber qui appellatur penitentia origenis apocriphi. **L**iber qui appellatur penitentia cipriani apocriphi. **L**iber qui appellatur iane et mambre apocriphi. **L**iber qui appellatur sois apostolorum apocriphi. **L**iber lusan. **L**iber canonum apostolorum apocriphi. **L**iber phisologus ab hereticis conscriptus et beati ambrosij nomine presignatus apocriphi. **H**istoria eusebij paphili apocriphi. **O**puscula tuscilini siue africani apocriphi. **O**puscula postimiani et galli apocriphi. **O**puscula montani et pristille et maximille apo-

cri. **O**mnia opuscula fausti manichei apocriphi. **O**puscula alterius dementis alexandri apocriphi. **O**puscula cassiani presbiteri galliarum apocriphi. **O**puscula victorini pictauiensis apocriphi. **O**puscula frumentij apocriphi. **E**pistola iesu ad agabarum apocriphi. **E**pistola fausti Reginei galliarum **E**pistola frumentij apocriphi. **P**assio cynti et iulite apocriphi. **P**assio georgij apocriphi. **S**cripta que appellantur salomonis traditio apocriphi. **P**hilacteria omnia que non ab angelo. ut illi configunt. sed magis a demone scripta sunt apocriphi. **D**ec et hijs similia que symon magus **N**icolaus dextrinus. **M**arcianus. **B**asilides. **E**bius. **P**aulus. **Z**amozatenus. **P**hotinus et tonosius. qui simili errore defecerunt. **M**ontanus quoque cum suis obscenissimis sequacibus. **H**ypollentis. **V**alentinus siue manicheus. **S**abelius. **A**rrius. **M**acedonius. **E**unomius. **R**onatus. **S**abaci. **C**alix. **D**onatus et **E**ustachius. **N**ubianus. **P**ellagius. **J**ulianus. et **L**acientis. **C**elestinus. **M**aximianus. **P**ristilianus ab hispania. **L**ampedius. **D**yostorus. **E**uticius. **P**etrus et alius petrus. **E**quibus vnus alexandriam. **A**lii antiochiam macularunt. **E**lchacius constantinopolitanus cum consortibus suis. nec non et omnes hereses. quas ipsi eorumque dissimili siue scismatica docuerunt vel scripserunt quorum nomina minime retinemus non solum repudiata. verum etiam ab omni catholica et romana ecclesia eliminata. atque cum suis auctoribus. auctorumque sequacibus sub anathematis in dissolubili vinculo in eternum confutem esse dampnata.

Ethimologie quedaz ad lectō nem pertinen tium.

Glosa grecuz est. Et interpretat lingua
quia quodammodo loquitur significa
tōnem subiecte dictōnis. Hanc philo
sophi aduerbium dicunt. Quia vocem
illam de cuius re queritur vno et singla
ri verbo designatur. verbi gratia. vt con
tinescere est tacere.

Codex mul
torum librorum est. Liber
vni^o voluminis. Et dicitur
codex per translatōnem a
corticibus arborum. quasi caudex. quod
ex se multitudinem librorum quasi ra
morum contineat. Volumen dicitur a
voluendo. Liber est interior cortex ar
boris. In quo antiqui ante vsu carte
vel membranarum scribere solebant. **D**icitur
et scriptores liberarios vocabant. Inde
dicitur est liber volumen. **S**ceda cuius
diminutiuum est cedula grecuz nomen
est. Et dicitur sceda proprie qd ad hoc
emendatur. et nec vum in libri redactum
est. Cartarum vsus primam apud mem
phi ciuitates egypti inuentus est. **D**icta
autem carta quod carpti papiri tegimē
decarptum glutinatur. Et sic carta con
ficiatur. Cuius genera plura sunt. **P**erga
menum dicitur a pergamis vbi est inue
tum. **D**icitur autem membrana. qz ex mē
bris detrahatur. **F**iebant primum mem
brana lutei coloris. **P**ostea rome candi
da membrana reperta est. **O**melia dicitur
quasi sermo popularis sic vbi verbū sit
ad populum. **T**ractatus est vni^o rei mul
tiplex compositō. **D**ialogus est collatō
duorum vel plurimorum quez latini ser
monem dicunt. **S**ermo autem dicitur
quia fertur inter vtrūqz. **C**ommentaria
dicta quasi cum mente. vel a cominiscor
Sunt enim interpretatōnes. vel cōmen
taria iuris vel euangelium dicunt qui
dam commenta appellanda gentiliuz li
brorum. **E**xpositōnes autem diuinouz

ExPLICIT quar
tus **I**ncipit qui
tus didascalico
hugonis. liber de
quibusdam sacre
scripture ppri
etatibus. et mo
do legendi.